

Ministerie van LNV
t.a.v. Minister Drs. C.J. Schouten
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Den Haag, 21 December 2018

Betreft: Reactie World Animal Protection consultatie toetsingskader positieflijst

Geachte Minister Schouten,

Bedankt voor de gelegenheid om te reageren op het voorgestelde toetsingskader positieflijst. Met de publicatie van het advies breekt een nieuwe fase aan in de totstandkoming van een positieflijst voor zoogdieren. Het verbeteren en borgen van dierenwelzijn en diergezondheid is voor ons de hoofdzaak. Het is duidelijk dat een vastgestelde positieflijst hier een grote bijdrage aan kan leveren.

Onze collega dierenwelzijnsorganisaties, Stichting AAP en de Dierenbescherming werken al decennia constructief en kundig mee aan de totstandkoming van een positieflijst voor zoogdieren. Wij ondersteunen de adviespunten die zij hebben ingediend dan ook van harte.

In 2019 start World Animal Protection (nog een WAP) een bewustwordingscampagne over de problemen die kleven aan het houden van exotische huisdieren. In dat kader reageren we op deze consultatie en hebben wij ook getracht te beoordelen hoe relevant en toepasbaar de voorgestelde risicofactoren zijn voor de beoordeling van reptielen en vogels. We hopen dat het toetsingskader dat uiteindelijk wordt vastgesteld voor zoogdieren op termijn ook bruikbaar is voor de beoordeling van risico's voor reptielen, amfibieën en vogels.

Wij zijn ten alle tijden beschikbaar om onze reactie toe te lichten.
Hoogachtend en met vriendelijke groet,

Karin Biló
Programma Manager
World Animal Protection

DEEL I

1 Toetsingskader en risicofactoren

“De WAP heeft zich daarbij beperkt tot de risicofactoren die wetenschappelijk aantoonbaar kunnen leiden tot substantiële aantasting van welzijn en gezondheid.”

Wetenschappelijke bronnen gaan niet op alle risicofactoren uitsluitend geven. Het is essentieel om het voorzorgsbeginsel te hanteren en dieren het voordeel van de twijfel te geven in afwezigheid van wetenschappelijke informatie. Als geen wetenschappelijk informatie over een diersoort beschikbaar is om te kunnen beoordelen of welzijn en gezondheid wordt aangetast, moet worden aangenomen dat (er een risico bestaat dat) welzijn en gezondheid wordt aangetast (score 1).

‘De WAP heeft zich beperkt tot’ Er missen enkele cruciale, relevante risicofactoren. De voorgestelde risicofactoren zijn niet per definitie de kern risico’s die maken of een diersoort geschikt is als huisdier.

Er worden een aantal begrippen gebruikt in dit advies document die nader gedefinieerd moeten worden aangezien de uiteindelijke beoordeling van een soort sterk afhankelijk is van de interpretatie van deze begrippen. Zo wordt hier gesproken van een substantiële aantasting van welzijn, wanneer acht de commissie aantasting substantieel? Subjectieve begrippen moeten concreet worden gedefinieerd om discussies over de begrippen voor te zijn en de verifieerbaarheid en wetenschappelijke reproduceerbaarheid van de beoordeling te vergroten. Andere voorbeelden van dit soort subjectieve begrippen die concretisering behoeven zijn aanzienlijke schade, uitzonderlijk hoog risico, langdurig foerageren, extreme voedsel- en habitatspecialist.

“De beoordeling is primair gebaseerd op een screening van risicofactoren die op een binaire schaal (ja/nee) over soorten heen aangeven welke biologische kenmerken een alleszins probleemloze houderij van exemplaren van een te beoordelen diersoort in de weg kunnen staan.”

Goed om te screenen op binaire schaal. Het verschil in testresultaten beschreven in bijlage 3 suggereert echter dat de aangereikte risicofactoren zich niet goed lenen voor binaire screening. Daadwerkelijk binaire criteria vereisen geen discussie of compromis tussen deskundigen.

“Risicofactoren zijn gerelateerd aan de volgende drie categorieën van schade en/of ongerief: 1) zoönosen; 2) dierenwelzijn/ diergezondheid en 3) letselschade bij mens en dier.”

Een aanvullende categorie van schade en/of ongerief is schade aan het wildbestand. ‘Diersoort houden is afhankelijk van wildvang’ – dit heeft mogelijk invloed op behoud van de soort in het wild. Aan deze categorie kan ook schade aan de Nederlandse natuur worden toegevoegd in het geval van mogelijk invasieve soorten.

1.1 Werkwijze WAP

“2. Voorlopige test van het toetsingskader uitgevoerd voor een beperkt aantal diersoorten met voldoende mate van variëteit;”

Volgens bijlage 3 zijn 60 diersoorten (relatief kleine steekproef) beoordeeld aan de hand van het toetsingskader. De test methode is niet transparant. Het is onduidelijk hoe de WAP de soorten heeft beoordeeld op de individuele criteria en hoe consistent de testresultaten waren van de verschillende experts. In afwezigheid van transparante informatie over de testresultaten is de test niet te valideren.

“Het toetsingskader is zodanig opgesteld dat de beoordeling kan worden uitgevoerd voor zoogdieren, maar dat deze tevens als basis kan dienen voor een toetsingskader voor vogels, reptielen en amfibieën.”

Het zou heel waardevol zijn om één toetsingskader te kunnen gebruiken voor de beoordeling van alle dierklassen. Het is echter onduidelijk of de WAP testen heeft uitgevoerd voor de andere dierklassen. In afwezigheid van dergelijke testen is het niet zinnig dit toetsingskader te presenteren als basis voor andere dierklassen. Het aangereikte toetsingskader lijkt niet direct geschikt voor de beoordeling van andere dierklassen (zie testen hieronder op pagina 14 t/m 19) waardoor er meerdere toetsingskaders zouden moeten worden ontwikkeld voor de toekomstige beoordelingen van reptielen, vogels & amfibieën, wat zou kunnen leiden tot inconsistente beoordelingen.

1.2 Stapsgewijze beoordeling

STAP 1.

“Om voor de kwalitatieve beoordeling van de diersoort het juiste referentiekader te kunnen hanteren, wordt door drie deskundigen onafhankelijk van elkaar nagegaan in hoeverre de te beoordelen soort, of populatie binnen de soort, als gevolg van domesticatie of kruising qua kenmerken en eigenschappen afwijkt van de oorspronkelijke soort (soorteigenheid).”

Dit is een lastige opdracht; soorteigenheid is moeilijk eenduidig vast te stellen. Hoe verwacht de WAP dit te beoordelen? We hebben enkele zorgen over de wetenschappelijke geloofwaardigheid en houdbaarheid van stap 1.

- Of een diersoort gedomesticeerd is moet geen kwestie van mening zijn. In afwezigheid van een goede methode om vast te stellen of een diersoort gedomesticeerd is, kan de Latijnse taxonomische naamgeving van de soort als uitgangspunt worden gebruikt. Alleen wanneer ‘domestica’ of ‘familiaris’ in de naam staat van een soort, is er wetenschappelijk consensus over de domesticatie van de soort. In alle andere gevallen betreft het dan een niet gedomesticeerd wild dier.
- Zowel de wilde als de gedomesticeerde variant van een soort worden beoordeeld als beide worden gehouden in Nederland. De kans is groot dat de

varianten in verschillende risicoklassen vallen en dat er dus verschillende eisen aan houders van de twee varianten worden gesteld. Moet dan per dier worden vastgesteld of het om de wilde of gedomesticeerde variant gaat?

- Er zijn inderdaad verschillende definities voor domesticatie. De CITES definitie is een onwetenschappelijke definitie van domesticatie die niet opgaat voor bijvoorbeeld precociale zoogdieren of vele andere soorten in andere diërklassen.
- Het feit dat drie deskundigen worden geraadpleegd voor het beantwoorden van een vraag betekend dat de vraag niet binair of objectief is, maar subjectief en open voor interpretatie. Verschillende deskundigen houden er verschillende meningen op na waardoor het systeem afhankelijk is van een subjectieve beoordeling en consensus. Op basis hiervan, zou een rechter kunnen oordelen dat het toetsingskader subjectief is. De testresultaten beschreven in bijlage 3 onderstrepen deze zorg.

STAP 2.

“De risicofactoren behoren tot de volgende zeven vooraf vastgestelde risicocategorieën ..... hiërarchie/reproductie.”

Hoe zijn deze categorieën tot stand gekomen? Welke factoren zijn overwogen maar uiteindelijk niet meegenomen? Er missen een aantal voor de hand liggende factoren die bepalend zijn voor het welzijn en de gezondheid van dieren. Toegang tot veterinaire zorg en advies bijvoorbeeld, of hoge levensverwachting.

“Voor deze screening beschikt de commissie over wetenschappelijke bronnen (gerefereerde literatuur, handboeken, encyclopedieën) die hiervoor als gemeenschappelijke basis dienen.”

Goed om alleen wetenschappelijke bronnen te gebruiken. Handboeken zijn zeker niet per definitie een wetenschappelijke bron geschikt voor de beoordeling van risico's. Hoe worden literatuurlijsten samengesteld en op waarde geschat?

De referenties op pagina 18 t/m 22 zijn niet volledig. Welke wetenschappelijke bronnen gaat de commissie gebruiken? Gebruiken verschillende deskundigen verschillende bronnen voor het beoordelen van risico? Naar wij hebben begrepen zijn alle relevante wetenschappelijke bronnen in een eerder stadium verzameld en beschikbaar gesteld, zodat deskundigen niet zelf naar relevante bronnen hoeven te zoeken. Dit lijkt nu niet het geval, klopt dat?

“Waar de screening voor een risicofactor wisselende resultaten heeft opgeleverd worden interpretatieverschillen benoemd, definitieproblemen opgehelderd en argumenten uitgewisseld.”

Dit is een arbeidsintensief en kostbaar proces. En ook al zou het interpretatieverschil op deze manier worden opgelost, dit blijft een subjectieve benadering.

“Verder wordt ook gekeken in hoeverre voor de screening van risicofactoren onvoldoende informatie beschikbaar is om tot een volledige beoordeling te komen.”

Wat wordt onder onvoldoende verstaan? Hoe wordt een risicofactor waarover onvoldoende informatie beschikbaar is beoordeeld? Transparantie hierover is belangrijk voor de juridische houdbaarheid van een positieflijst.

Verschillende scenario's (bronnen spreken elkaar tegen, risico wordt niet beschreven etc.) en de aanpak in die verschillende scenario's dient vooraf te worden beschreven om discussies voor te zijn en diersoorten consistent te kunnen beoordelen.

Het is essentieel om het voorzorgsprincipe te hanteren. Wanneer onvoldoende informatie beschikbaar is moet worden uitgegaan van risico. Nee (score 1), tenzij kan worden aangetoond dat het risico laag is.

“Van dit beoordelingsproces wordt verslag gelegd en naar aanleiding hiervan worden protocollen, definities en interpretaties schriftelijk in aanwijzingen vastgelegd en voor beoordelaars op ordelijke wijze beschikbaar gesteld.”

Wie zijn de beoordelaars in deze context? Zijn dit de deskundigen die de risicoscreening uitvoeren of de politici die beoordelen welke risiconiveau maatschappelijk aanvaardbaar is?

STAP 3.

“3. De indeling in vijf klassen doet recht aan het onderscheidend vermogen in de beoordeling en weerspiegelt de mate van nauwkeurigheid waarmee de beoordeling plaatsvindt.”

Deze indeling in klassen zegt niets over de nauwkeurigheid waarmee de beoordeling plaatsvindt.

“5. Dit heeft o.a. te maken met de complexiteit van de inrichtingseisen die, naarmate dieren groter zijn en een grotere leefruimte nodig hebben aanzienlijke risico's met zich meebrengen.”

Het idee dat grotere dieren een grotere leefruimte nodig hebben impliceert ten onrechte dat kleinere dieren minder ruimte nodig hebben. Kleinere dieren hebben vaak een groot leefgebied in het wild. Zo vliegen verschillende kleine vogelsoorten tot 60 kilometer in 1 uur, iets dat geen groot dier hen na doet. Ook zijn veel kleine soorten insectenetters en moeten zij hoog actief zijn om hun actieve prooi te vangen.

“De keuze voor de vertaling van het aantal risicocategorieën naar risicoklasse is gebaseerd op de complexiteit van de diersoort.”

Alle diersoorten zijn hoog complex. De keuze voor de risicofactoren in het toetsingskader weerspiegelen die complexiteit niet, maar maken een keuze voor een aantal elementen van de complexiteit van diersoorten, terwijl het andere elementen buiten beschouwing laat.

“Als diersoorten in zes categorieën (voedselopname, veiligheid/schuilen, klimaat, habitat, activiteit/ periodiciteit en hiërarchie/reproductie) één of meerdere risico's scoren, dan kan met grote mate van zekerheid worden aangenomen dat het naar hun ethologische en fysiologische behoeften houden van exemplaren van deze diersoort uitzonderlijk hoge eisen stelt aan de houder. .... betreffende diersoort te beperken.”

Veel verschillende criteria kunnen worden gebruikt om de geschiktheid (of het risico) van een soort als huisdier te beoordelen. Een aantal van de risicofactoren die in het aangereikte toetsingskader worden gescreend zijn bijzaken – beoordeling van deze factoren geeft geen volledig beeld van risico/(on)geschiktheid.

1.3 *Screeningsschema*

Het is niet duidelijk hoe de *herwaardering grootte* categorie de beoordeling van risico's aanvult of versterkt. De aangegeven afmetingen van verblijven lijken willekeurig vastgesteld en ogenschijnlijk niet gelinkt aan het formaat en de behoeften van verschillende soorten.

2 *Toelichting en wetenschappelijke onderbouwing*

2.1 *Screening van uitzonderlijk hoge risico's*

Het is niet voldoende beschreven waarom de onderstaande 5 risicofactoren tot de *uitzonderlijk hoog risico categorie* behoren.

Bovendien is het niet duidelijk hoe deze categorie zich verhoudt tot de categorieën van risico's voor dierenwelzijn en diergezondheid. Wanneer een soort positief scoort op uitzonderlijk hoog risico verwachten wij dat het soort niet door eenieder te houden is en dus niet thuis hoort op een positieflijst ongeacht de score op andere risicofactoren.

1. *“Diersoort brengt een uitzonderlijk hoog risico met zich mee op zoönosen die bij de mens leiden tot sterfte of blijvende gezondheidsschade”*

Dit risico is zo algemeen geformuleerd dat het vrijwel geen doel dient. De begrippen in de beschrijving moeten concreet worden gedefinieerd om eenduidig te kunnen worden beoordeeld.

Uitzonderlijk hoog risico

Risico is de *kans* op letsel en de *ernst* van dit letsel. Een aantal zoönosen, zoals hondsdolheid en ebola, worden gebruikelijk als uitzonderlijk hoog risico beschouwd. Deze zoönosen zijn zeldzaam in Europa en maken het risico zoals hier beschreven slecht bruikbaar voor de inschatting van risico. De kans op milde (campylobacteriosis en salmonellosis) en opkomende ziekten is vele malen groter en ook deze ziekten kunnen leiden tot blijvende gezondheidsschade en zelfs de dood. Wanneer spreekt de commissie van uitzonderlijk hoog risico?

Gezondheidsschade in de mens

Het is hier belangrijk om bij de beoordeling van gezondheidsschade rekening te houden met mensen met lagere weerstand, zoals zwangere vrouwen, kinderen en ouderen. Definieer wie de mens is – dit gaat ook op voor risicofactor 2 met betrekking tot letselschade.

Diersoort ... brengt mee

Het gaat niet alleen om de directe overdracht van ziekten van gehouden dier op mens, maar ook om zoönose-overdracht van voedselbron/prooidier op dier en mens en de overdracht van gehouden dier op dier. Definieer elementen van zoönose risico.

2. “Diersoort brengt een uitzonderlijk hoog risico met zich mee op letselschade die bij mens en/of dier leidt tot blijvende gezondheidsschade, functieverlies of sterfte”
3. “Diersoort is volledig afhankelijk van een nauwe bandbreedte aan voedingsmiddelen (monofaag, extreme voedselspecialist) of omgevingscondities (extreme habitatspecialist).”

Bruikbaar criterium. Zouden hierdoor vrijwel alle reptielen die hoge luchtvochtigheid en hoge temperatuur vereisen als uitzonderlijk hoog risico worden beoordeeld?

4. “Diersoort noodzaakt tot het verrichten van electieve chirurgische ingrepen, anders dan neutralisatie”

Het is niet duidelijk waarom deze factor in de uitzonderlijk hoog risico categorie is opgenomen. Wat is het verschil tussen neutralisatie en andere chirurgische ingrepen? Is voor deze beschrijving van het risico gekozen om te voorkomen dat sterilisatie van honden en katten als uitzonderlijk hoog risico wordt aangemerkt?

5. “Diersoort houden (handhaven in gevangenschap) is afhankelijk van wildvang”

Wildvang is zeker een zorgpunt. Vele (zo niet vrijwel alle) exotische soorten zijn in meer of mindere mate afhankelijk van wildvang om inteelt te voorkomen en populaties in gevangenschap te handhaven. Aangezien dieren uit het wild ook als kweek worden verhandeld en handhavers niet de capaciteit hebben om het onderscheid te maken, moet worden aangenomen dat er een aanzienlijk risico bestaat dat dieren uit het wild komen.

Wildvang veroorzaakt, zoals hierboven beschreven, welzijn- en volksgezondheid problemen, maar heeft ook een negatieve invloed op het behoud van de soort in het wild. Wellicht goed om als onderdeel van een risicobeoordeling ook te kijken naar de notering van een soort op de IUCN rode lijst. Wildvang en stroperij van wilde dieren voor de huisdier markt is voor vele soorten een belangrijke reden van populatieafname.

2.2 Screening van risico's voor dierenwelzijn en diergezondheid

“Permanente beschikbaarheid van voedsel, water en veterinaire zorg bieden dieren naast afwezigheid van predatoren immers ook voordelen.”

Het zoeken naar voedsel in het wild – hoe uitdagend ook – is een goed beschreven, positief component van dierenwelzijn. Permanente beschikbaarheid van voedsel is dus niet per definitie een voordeel.

Gezien de zorgplicht voor een dier moet veterinaire zorg en advies inderdaad beschikbaar zijn. Directe beschikbaarheid van zorg wordt echter niet gescreend in het voorgestelde toetsingskader, terwijl dit absoluut een vereiste is voor het borgen van dierenwelzijn en diergezondheid. Bovendien is het aantal dierenartsen dat zich heeft gespecialiseerd in de behandeling van en zorg voor vogels en reptielen op een paar handen te tellen waardoor zorg niet direct beschikbaar is voor deze dierklassen met grote welzijn en gezondheidsproblemen tot gevolg. Directe toegang tot veterinaire zorg en advies zou als risicofactor moeten worden toegevoegd aan het toetsingskader. Hoewel het niet duidelijk is waar deze factor het beste past, zou het kunnen worden toegevoegd aan de uitzonderlijk hoog risico categorie.

2.2.1. Voedselopname

Onder deze categorie zijn drie factoren geformuleerd die wellicht niet de belangrijkste risico's vertegenwoordigen. Wat nu nog ontbreekt in deze categorie is de screening van de complexiteit van het dieet. Het is niet voor eenieder mogelijk een dier te houden als:

- Voer moeilijk te verkrijgen is of speciale bereiding/samenstelling vereist (gezondheidsklachten als obesitas, diabetes, botbreuken door calcium tekorten treden in sommige soorten snel op bij verkeerde voeding)
- Levend voer is vereist
- Behoeft en verzadiging zich niet goed laat monitoren (koningspythons kunnen enkele maanden zonder eten en vermagering is lastig op tijd te signaleren)
- Het dier een uitzonderlijk hoog metabolisme heeft (sommige kleine (vogel)soorten kunnen niet langer dan een aantal uur overleven zonder voedsel)
- Toedienen van voedsel gevaarlijk is (gehouden dieren zoals tijgerpythons associëren mensen met eten en voeren is een contactmoment waarop letselschade kan ontstaan).

1. "Diersoort is een herbivore browser."

Soorten zoals ree, witstaarthert, dik-dik, muntjac en eland behoeven hierdoor een specialistisch dieet dat lastig is te realiseren omdat voldoende browse materiaal moet worden aangeboden"

De beschrijving van het risico is prima, maar het aantal soorten waarvoor dit risico opgaat is aanzienlijk groter dan hier wordt gesuggereerd.

2. "Diersoort is een herbivoor met een hypsodont of polyphyodont gebit."

Prima om dit in acht te nemen aangezien het een veelvoorkomend welzijnsprobleem veroorzaakt voor sommige zoogdiersoorten. Dit risico gaat niet op voor vissen, amfibieën, vogels of reptielen.

3. “Diersoort moet dagelijks langdurig foerageren, inclusief zoeken en/of verstoppem van voedsel in de grond (graven).”

Hoewel de beschrijving van het risico prima is, gaat het risico voor de meeste diersoorten op waardoor het wellicht overbodig is.

2.2.2. Veiligheid/Schuilen

In de tekst wordt de behoefte aan een complexe leefomgeving goed beschreven maar niet vertaald naar een risicofactor om te screenen. Waar wordt natuurlijke homerange en ruimte behoeften van het dier meegenomen in de beoordeling van soorten?

Hoewel het wellicht niet in deze categorie past is de kwetsbaarheid van een dier een risico om te willen screenen. Sommige dieren zijn bijzonder klein of fragiel of ontvankelijk voor allerlei ziekten waardoor ze zeer kwetsbaar zijn in gevangenschap. Zo kan de staart van een wimpergecko er af vallen wanneer het dier verkeerd wordt vastgehouden, deze staart groeit niet meer terug. Bij luipaardgeckos groeit de staart wel opnieuw aan maar kost dit zo veel energie dat het dier in deze periode erg ontvankelijk is voor ziekten. Ook bijvoorbeeld het blauwfazantje is kwetsbaar vanwege zijn formaat, het diertje is ongeveer 12 cm groot en weegt net zoveel als een biscuitje, 10 gram. Ook bepaalde intelligente soorten zoals de grijze roodstaatspapegaai zijn heel gevoelig voor stress en verveling.

1. “Diersoort vertoont specifiek gedrag om zijn home range/territorium veilig te stellen.”

De WAP illustreert dit risico aan de hand van enkele iconische voorbeelden. Maar ook dieren als honden, katten, vogels, vissen, hagedissen en ongewervelden vertonen subtiel, maar belangrijk territoriaal gedrag dat in acht moet worden genomen om het welzijn te borgen.

Stereotype gedrag is niet van toepassing op amfibieën en reptielen.

2. “Diersoort gebruikt afgezonderde nestplaats (altricial)”

Een risico dat opgaat voor de meeste soorten, waardoor de beoordeling ervan wellicht overbodig is.

3. “Diersoort hanteert vluchten als primaire overlevingsstrategie”

Zeker een relevant welzijnsrisico, maar opnieuw een risico dat opgaat voor de meeste soorten, waardoor de beoordeling ervan wellicht overbodig is.

2.2.3. Klimaat

1. “Diersoort is niet aangepast aan een gematigd zeeklimaat en niet zonder klimatologische voorzieningen te houden”

Goed beschreven risico, binair te beantwoorden.

2. “Diersoort gebruikt koel- en/of zoelplaatsen of opwarmplaatsen”

Goed beschreven risico, binair te beantwoorden.

2.2.4. Habitat

Een risico binnen deze categorie (of categorie klimaat) is de kans dat een gehouden diersoort kan overleven in de Nederlandse natuur en inheemse soorten verdrukt. Een soort moet niet zijn genoteerd op een regionaal relevante IAS lijst. Ook soorten die nog niet op een dergelijke lijst staan maar wel in opkomst zijn als populair huisdier zouden een risico kunnen vormen wanneer ze ontsnappen of worden gedumpt.

1. “Diersoort is niet strikt terrestrisch (leeft in bomen, in water, in de lucht)”

Het risico is niet duidelijk beschreven, waardoor het onduidelijk is hoe dit risico te beoordelen.

2. “Diersoort gebruikt een specifiek substraat voor zelfverzorging”

Een risico dat voor vrijwel alle soorten opgaat. Zo hebben bijvoorbeeld alle slangen substraat nodig voor vervelling.

2.2.5. Activiteit/periodiciteit

Belangrijke risico factoren om aan deze categorie toe te voegen zijn:

- Dier is nacht of schemeractief. Risico's voor dierenwelzijn en diergezondheid nemen toe wanneer een nachtdier overdag wakker wordt gehouden. Het is bovendien moeilijk om het welzijn en de gezondheid van een nachtdier te monitoren wanneer het overdag niet actief is. Ook is de kans op verwaarlozing groter aangezien de eigenaar mogelijk interesse verliest in een gezelschapsdier dat geen activiteit vertoont gedurende de dag.
- Dier heeft behoefte aan UV licht of verduistering. Voor sommige soort is de aanwezigheid of juist afwezigheid van UV licht van groot belang voor de groei en ontwikkeling.

1. “Diersoort houdt winterslaap (niet facultatief, niet te verwarren met winterrust)”

Activiteit/periodiciteit is heel nauw gedefinieerd en daardoor niet veelzeggend. Waarom wordt alleen winterslaap hier genoemd en niet bijvoorbeeld estivatie (zomerslaap)? Bovendien is winterrust een veelvoorkomende overlevingsstrategie in

reptielen. Verstoring van al deze behoeften/strategieën heeft een negatief effect op het welzijn en de gezondheid van het dier.

Hoewel de risicofactor een redelijke is om te screenen zou het zinnig zijn om verschillende strategieën mee te nemen zodat het risico ook voor andere diërklassen kan worden beoordeeld.

2.2.6. Hiërarchie/reproductie

Belangrijke risico factoren om aan deze categorie toe te voegen zijn:

- Dier heeft hoge levensverwachting (of dier wordt ouder dan XX jaar)
Sommige vogel en reptielen soorten kunnen een hoge leeftijd bereiken. Zo kan een grijze roodstaartpapegaai 60 jaar oud worden en is de kans groot dat het dier een volwassen houder overleeft. Bij aanschaf van een grijze roodstaartpapegaai neemt een houder vrijwillig de zorgplicht voor het dier op zich. Deze zorgtaak moet niet onvrijwillig bij nabestaanden komen te liggen.
- Dier is zeer sociaal en afhankelijk van grote groep soortgenoten

1. “Diersoort heeft een paarsgewijze, monogame leefwijze”

Belangrijk risico aangezien het verlies van een partner (door wildvang of handel) grote impact heeft op het welzijn van het dier.

2. “Diersoort heeft een lineaire of despotische dominantie hiërarchie”

Geen sterk geformuleerd risico. Dit is een bijzaak, geen hoofdzaak voor de beoordeling van risico.

3. “Diersoort plant zich snel voort (overpopulatie)”

Een generatie-interval van minder dan 2 maanden is problematisch kort volgens deze beschrijving. Op basis waarvan is voor deze interval lengte gekozen? Is dit om bepaalde knaagdieren mee te nemen en bijv. katten uit te sluiten? Vele soorten, waaronder katten, hebben een generatie-interval van meer dan 2 maanden, maar planten zich snel voort met aanzienlijk gevaar voor over-populatie. Verdere onderbouwing van het risico is nodig.

3 Referenties

Bijlage 1: Opdracht LNV aan de Positieflijst Advies Commissie

Bijlage 2: Beschrijving van de Risicoklassen

Deze bijlage geeft weinig inzicht in de keuze voor 5 risicoklassen of de betekenis van iedere risicoklasse. Alle diersoorten kunnen in 3 categorieën worden onderverdeeld, namelijk 1) door eenieder te houden 2) niet te houden en *eventueel* 3) alleen door specialistische houders te houden/alleen onder voorwaarden te houden.

Hoe strookt deze indeling in risicoklassen met het uitgangspunt dat een positieflijst een lijst is met toegestane huisdieren die door eenieder in of om het huis gehouden mogen worden? Nu lijkt in deze bijlage per risicoklasse te worden bepaald welke (mate van) eisen aan de houder worden gesteld. Als je eisen aan een houder stelt, dan is de diersoort per definitie niet geschikt voor eenieder. Specialistische houders kunnen toch simpelweg ontheffing aanvragen?

Bijlage 3: Test risicobeoordeling

Dit document mist uitgewerkte voorbeelden van testbeoordelingen. Het is belangrijk om te beschrijven hoe de WAP soorten heeft beoordeeld om de test te kunnen valideren en om te laten zien hoe het toetsingskader werkt.

Het toetsingskader is niet echt gebruikersvriendelijk. Wij hadden als onervaren gebruikers van het toetsingskader moeite om het effectief of snel toe te passen. Gezien de hoeveelheid soorten die moeten worden beoordeeld is effectieve toepassing wel wenselijk. Het voorgestelde kader is bovendien afhankelijk van afstemming en het bereiken van consensus tussen verschillende deskundigen – iets dat tijd en geld kost.

Hieronder een aantal uitgewerkte voorbeelden van testbeoordelingen die wij hebben uitgevoerd gebaseerd op ons begrip van het toetsingskader. Deze test is gezamenlijk met collega's van World Animal Protection en een externe reptiel bioloog uitgevoerd.

Het aangereikte toetsingskader leidt tot hoge scores, waardoor vrijwel alle soorten in onze beoordeling in de hoogste klasse, klasse E, uitkomen. Deze hoge score kan deels worden verklaard door het screenen van te algemene en overbodige risicofactoren die simpelweg punten toevoegen aan de score van een soort.

Tot slot

Het toetsingskader geeft nog geen duidelijkheid over het uiteindelijk aanvaardbaar geacht risiconiveau van het gehouden dier. Het is nu niet bekend op basis waarvan 5 risicoklassen zijn ingesteld en wat de indeling in een klasse voor consequenties heeft. Hoe de 5 risicoklassen zich verhouden tot het wel of niet houden van soorten zal later door de Minister worden vastgesteld. Het al dan niet plaatsen van een diersoort op de positieflijst lijkt zo meer een politieke keuze dan een wetenschappelijk categorisatie van soorten. Als dit inderdaad het geval is kan dit het draagvlak voor een positieflijst wellicht verminderen.

We adviseren om een aantal risicofactoren toe te voegen aan het toetsingskader om risico's beter te kunnen beoordelen. 1) directe beschikbaarheid van veterinaire zorg en advies 2) complexiteit van het dieet 3) homerange 4) kwetsbaarheid 5) mogelijk invasief 6) nacht/schemeractief 7) behoefte aan daglicht/verduistering 8) hoge levensverwachting 9) sociale afhankelijkheid van soortgenoten.

Het voorzorgsbeginsel is nu niet goed terug te vinden in het toetsingskader. Wetenschappelijke bronnen gaan niet in op alle risicofactoren uitsluitend geven. Geef het dier het voordeel van de twijfel bij niet in wetenschappelijke bronnen vastgelegde data maar enkel bij vermoedens van risico.

Een binair toetsingssysteem zou niet afhankelijk moeten zijn van consensus of subjectieve beoordelingen. Het aangereikte kader blijft afhankelijk van een grote investering van tijd van de WAP om uiteenlopende inschattingen van risico te stroomlijnen. De (schijn van) subjectiviteit kan opnieuw aanleiding zijn voor een rechter om een streep te zetten door de positieflijst.

ZOOGDIEREN						
	Hond (<i>Canis lupus familiaris</i>) Score = 5, klasse D	Kat (<i>Felis catus</i>) Score = 5, klasse D	Kinkajoe (<i>Potos flavus</i>) Score = 9, klasse E	Stokstaartje (<i>Suricata suricatta</i>) Score = 12, klasse E	Konijn (<i>Oryctolagus cuniculus</i>) Score = 11, klasse E	Slingeraap (<i>Simia paniscus</i>) Score = 10, klasse E
UITZONDERLIJK HOOG RISICO						
1: Diersoort brengt een uitzonderlijk hoog risico met zich mee op zoönosen die bij de mens leiden tot sterfte of blijvende gezondheidsschade	1	1	1	1	1	1
2: Diersoort brengt een uitzonderlijk hoog risico met zich mee op letselschade die bij mens en/of dier leidt tot blijvende gezondheidsschade, functieverlies of sterfte	1	1	1	1		1
3: Diersoort is volledig afhankelijk van een nauwe bandbreedte aan voedingsmiddelen (monofaag, extreme voedselspecialist) of omgevingscondities (extreme habitatspecialist).						
4: Diersoort noodzaakt tot het verrichten van electieve chirurgische ingrepen, anders dan neutralisatie						
5: Diersoort houden (handhaven in gevangenschap) is afhankelijk van wildvang			1	1		1

RISICO'S VOOR DIERENWELZIJN/DIERGEZONDHEID

VOEDSELOPNAME

1: Diersoort is een herbivore browser					1	
2: Diersoort is een herbivore met een hypsodont of polyphyodont gebit					1	
3: Diersoort moet dagelijks langdurig foerageren, inclusief zoeken en/of verstoppert van voedsel in de grond (graven).				1	1	1

VEILIGHEID/SCHUILEN

1: Diersoort vertoont specifiek gedrag om zijn home range/territorium veilig te stellen.	1	1	1	1	1	1
2: Diersoort gebruikt afgezonderde nestplaats (altricial)						
3: Diersoort hanteert vluchten als primaire overlevingsstrategie	1	1	1	1	1	1
4: Diersoort gebruikt uitsluitend zelfgegraven holen/ eigengemaakt nest					1	

KLIMAAT

1: Diersoort is niet aangepast aan een gematigd zeeklimaat en niet zonder klimatologische voorzieningen te houden			1	1		
2: Diersoort gebruikt koel- en/of zoelplaatsen of opwarmplaatsen			1	1		

HABITAT

1: Diersoort is niet strikt terrestrisch (leeft in bomen, in water, in de lucht)			1	1	1	1
2: Diersoort gebruikt een specifiek substraat voor zelfverzorging				1		

ACTIVITEIT/PERIODICITEIT

1: Diersoort houdt winterslaap (niet facultatief, niet te verwarren met winterrust)						

HIËRARCHIE/REPRODUCTIE

1: Diersoort heeft een paarsgewijze, monogame leefwijze						
2: Diersoort heeft een lineaire of despotische dominantie hiërarchie				1	1	1
3: Diersoort plant zich snel voort (overpopulatie)					1	

HERWAARDERING GROOTTE (OPTIONEEL)

1: Verblijf voor gebruik binnenshuis van maximaal 2m2 (geen herwaardering)						
2: Verblijf >2 m2 of andere (geklimatologiseerde) ruimte binnenshuis van maximaal 10 m2 of (geklimatologiseerde) buiten- of nachtverblijf van maximaal 5 m2 (herwaardering)	1	1	1	1	1	1
3: Geklimatologiseerde ruimte > 10 m2 of geklimatologiseerd nachtverblijf > 5 m2 (herwaardering)						

REPTIELEN

	Moorse landschildpad (<i>Testudo graeca</i>) Score = 7, klasse E	Woeste drieklauw (<i>Apalone ferox</i>) Score = 10, klasse E	Baardagame (<i>Pogona vitticeps</i>) Score = 8, klasse E	Nijlvaan (<i>Varanus niloticus</i>) Score = 11, klasse E	Tijgerpython (<i>Python m. bivittatus</i>) Score = 8, klasse E	Koningspython (<i>Python regius</i>) Score = 7, klasse E

UITZONDERLIJK HOOG RISICO

1: Diersoort brengt een uitzonderlijk hoog risico met zich mee op zoönosen die bij de mens leiden tot sterfte of blijvende gezondheidsschade	1	1	1	1	1	1
2: Diersoort brengt een uitzonderlijk hoog risico met zich mee op letselschade die bij mens en/of dier leidt tot blijvende gezondheidsschade, functieverlies of sterfte				1	1	
3: Diersoort is volledig afhankelijk van een nauwe bandbreedte aan voedingsmiddelen (monofaag, extreme voedselspecialist) of omgevingscondities (extreme habitatspecialist).						
4: Diersoort noodzaakt tot het verrichten van electieve chirurgische ingrepen, anders dan neutralisatie						

5: Diersoort houden (handhaven in gevangenschap) is afhankelijk van wildvang	1	1		1	1	1
RISICO'S VOOR DIERENWELZIJN/DIERGEZONDHEID						
VOEDSELOPNAME						
1: Diersoort is een herbivore browser.						
2: Diersoort is een herbivoor met een hypsodont of polyphyodont gebit.						
3: Diersoort moet dagelijks langdurig foerageren, inclusief zoeken en/of verstoppert van voedsel in de grond (graven).						
VEILIGHEID/SCHUILEN						
1: Diersoort vertoont specifiek gedrag om zijn home range/territorium veilig te stellen.			1	1		
2: Diersoort gebruikt afgezonderde nestplaats (altricial)	1	1	1	1	1	1
3: Diersoort hanteert vluchten als primaire overlevingsstrategie		1	1	1		
4: Diersoort gebruikt uitsluitend zelfgegraven holen/ eigengemaakt nest	1	1	1	1		
KLIMAAT						
1: Diersoort is niet aangepast aan een gematigd zeeklimaat en niet zonder klimatologische voorzieningen te Houden	1	1	1	1	1	1
2: Diersoort gebruikt koel- en/of zoelplaatsen of opwarmplaatsen	1	1	1	1	1	1
HABITAT						
1: Diersoort is niet strikt terrestrisch (leeft in bomen, in water, in de lucht)		1		1	1	1
2: Diersoort gebruikt een specifiek substraat voor zelfverzorging						
ACTIVITEIT/PERIODICITEIT						
1: Diersoort houdt winterslaap (niet facultatief, niet te verwarren met winterrust)	1	1	1			
HIËRARCHIE/REPRODUCTIE						
1: Diersoort heeft een paarsgewijze, monogame leefwijze						
2: Diersoort heeft een lineaire of despotische dominantie hiërarchie						
3: Diersoort plant zich snel voort (overpopulatie)						
HERWAARDERING GROOTTE						

1: Verblijf voor gebruik binnenshuis van maximaal 2m ² (geen herwaardering)						1
2: Verblijf >2 m ² of andere (geklimatologiseerde) ruimte binnenshuis van maximaal 10 m ² of (geklimatologiseerde) buiten- of nachtverblijf van maximaal 5 m ² (herwaardering)		1		1	1	
3: Geklimatologiseerde ruimte > 10 m ² of geklimatologiseerd nachtverblijf > 5 m ² (herwaardering)						